

Гранатуров В. М.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управління проектами та системного аналізу
Одеської національної академії зв'язку імені О.С. Попова*

Лаврів В. В.

*студент
Одеської національної академії зв'язку імені О.С. Попова*

Granaturov V. M.

*Doctor of Economics Science, Professor, Professor at the
Department of project management and system analysis,
A.S. Popov Odessa national academy of telecommunications*

Lavriv V. V.

*Student
A.S. Popov Odessa national academy of telecommunications*

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ: ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ

FOREIGN ECONOMIC RISK: PROBLEMS OF ANALYSIS

Анотація. У роботі розглянуто наявні науково-методичні проблеми якісного аналізу ризиків зовнішньоекономічної діяльності. Основну увагу приділено проблемі визначення поняття «зовнішньоекономічний ризик», переліку ризиків, які об'єднуються цим поняттям та становлять його обсяг, їх визначення та характеристики, взаємозв'язку між ними, побудові системи їх класифікації. Показано, що вирішення наявних проблем лежить на шляху використання напрацьованих із проблем підприємницького ризику з урахуванням особливостей зовнішньоекономічної діяльності. Наведено деякі можливі шляхи вирішення наявних проблем.

Ключові слова: зовнішньоекономічний ризик, якісний аналіз, склад, класифікація.

Вступ та постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується формуванням глобальної цивілізації, однією з головних рис якої є те, що вона сприяє подальшій інтернаціоналізації виробництва і капіталу. Наслідком глобалізації є постійно зростаючі взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік, коли жодну господарську акцію, навіть середнього масштабу, неможливо здійснити у відриві від світогосподарських процесів. Інтеграція економік та зростаюча прозорість державних кордонів призводять до того, що економічно активні організації, навіть невеликого розміру, та окремі особистості можуть мати інтереси в багатьох країнах.

Широка участь підприємств у зовнішньоекономічній діяльності призвела до появи у них нових проблем, які потребують теоретичного порозуміння та розроблення практичних рекомендацій щодо їхнього вирішення. Однією з них є значне посилення впливу невизначеності зовнішнього та внутрішнього оточення та породжуваного ним ризику на кінцеві результати зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Зростаюча роль та значення ризиків зовнішньоекономічній діяльності передбачають необхідність проведення пов'язаних із ними глибоких та всебічних досліджень. Це визначає актуальність дослідження, присвяченого вдосконаленню методів аналізу ризиків зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині існує значна кількість наукових та учбово-методичних видань, присвячених проблемам ризику взагалі (де певною мірою розглядаються ризики, пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю), а також безпосередньо ризикам зовнішньоекономічної діяльності. Серед останніх, на нашу думку, слід виділити наукові праці [1–5], в яких досить

докладно розглянуто низку науково-методичних питань аналізу ризиків, що виникають у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Окремі питання із цієї проблеми розглянуто також у [6; 7]. Водночас ці питання розглядаються, на нашу думку, дуже стисло та поверхово в численних підручниках та навчальних посібниках з учбових курсів «Основи зовнішньоекономічної діяльності», «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», «Міжнародна економіка», «Міжнародні економічні відносини», «Основи економічної безпеки» тощо. Тут винятком є праця В.В. Вітлінського, та Л.Л. Маханець, яка безпосередньо присвячена ризикам зовнішньоекономічної діяльності [8] та за змістом виходить за межі навчального посібника, оскільки містить результати численних досліджень авторів [3; 9].

Водночас доводиться констатувати, що наявні напрацювання із цих питань не завжди можуть слугувати ефективним інструментом для аналізу ризиків зовнішньоекономічної діяльності та використання його у практичній діяльності підприємств, які здійснюють таку діяльність. Підставою для такого висновку, як буде показано у подальшому, є відсутність узгодженої думки науковців та практиків стосовно більшості актуальних проблем теорії зовнішньоекономічного ризику.

Метою даної роботи є визначення та обґрунтування наявних проблем аналізу ризиків зовнішньоекономічної діяльності, а також розроблення пропозицій щодо можливих шляхів їх усунення.

Результати дослідження.

Більшість науковців, які займаються проблемами ризиків, відзначає, що в умовах об'єктивного існування ризику виникає потреба в певному механізмі, який дав би змогу найкращим із можливих способів, із погляду

поставлених підприємством цілей, ураховувати ризик під час прийняття та реалізації управлінських рішень. Таким механізмом є управління ризиком (ризик-менеджмент). У системі управління ризиками у цілому та ризиками зовнішньоекономічної діяльності зокрема виділяють такі узагальнені етапи: якісний аналіз, кількісний аналіз, а також заходи щодо попередження ризику, або зниження негативних наслідків наступу ризикованих подій.

У даній статті нами буде розглянуто проблеми якісного аналізу. Це викликано тим, що: по-перше, від обґрунтовано виконаного цього аналізу суттєво залежать вирішення інших процесів і дій з управління ризиком та ефективність кінцевого результату управління ризиком; по-друге, саме якісний аналіз, на нашу думку, є найбільш проблематичним у системі аналізу ризиків зовнішньоекономічної діяльності з погляду його наукової відпрацьованості.

Відповідно до загальнометодичних підходів, у процесі якісного аналізу передбачається виконання низки етапів і робіт: виявлення джерел ризику; установлення потенційних зон ризику; ідентифікація (установлення) всіх можливих ризиків; виявлення практичних вигод і можливих негативних наслідків, які можуть настати під час реалізації рішення, що містить ризик.

Перш ніж розглядати наявний стан якісного аналізу зовнішньоекономічних ризиків, слід зробити таке попереднє зауваження. Успішне вирішення більшості проблем ризиків зовнішньоекономічної діяльності значною мірою залежить від наявності узгодженого підходу до визначення поняття «зовнішньоекономічний ризик». На жаль, у сучасній економічній літературі є значна кількість точок зору щодо визначення цього поняття, які інколи суперечать одне одному або створені з порушенням правил логіки щодо побудови визначень.

Прикладом такого стану може точка зору авторів щодо визначення цього поняття: «Ризик – це можлива небезпека втрат, можливі небезпечні події, які можуть відбутися і в результаті яких виникають збитки, майнова втрата учасників зовнішньої підприємницької діяльності.

Під ризиком розуміють також:

- 1) міру очікуваного несприятливого результату (оцінку несприятливого результату);
- 2) дію, яка може призвести до втрат;
- 3) ситуацію вибору між альтернативами (коли потрібно обрати якусь одну з дій).

Як економічна категорія, ризик – це подія, внаслідок якої можливими є три результати: негативний (програш, збитки) нульовий; позитивний (виграш, прибуток)» [10, с. 219].

Як бачимо, перше та останнє визначення суперечать одне одному. Крім того, наведене визначення «міра очікуваного несприятливого результату (оцінка несприятливого результату)» не є визначенням зовнішньоекономічного ризику, а характеризує його рівень (кількісну оцінку). Подібні приклади можна було б продовжити.

Такий стан знижує якість аналізу зовнішньоекономічних ризиків та, як наслідок, негативно впливає на якість управлінських рішень, які приймаються на підставі такого аналізу.

Відповідно до нашого розуміння проблеми, зовнішньоекономічна діяльність є одним із видів більш широкого поняття – підприємницької діяльності, тому для визначення поняття «зовнішньоекономічний ризик» за основу може бути прийняте обґрунтоване визначення підприємницького ризику [11]. У цьому разі можна запропонувати таке визначення: зовнішньоекономічний ризик – це об'єктивно-суб'єктивна економічна категорія, яка харак-

теризує невизначеність кінцевого результату зовнішньоекономічної діяльності внаслідок впливу на нього низки об'єктивних та суб'єктивних чинників, які не враховувалися під час його планування.

Під час розгляду наявного стану якісного аналізу зовнішньоекономічних ризиків слід відзначити, що, незважаючи на значну кількість етапів і робіт цього аналізу, особливе значення мають виявлення й ідентифікація всіх можливих ризиків, які загрожують зовнішньоекономічній діяльності. Як відзначалося в [11], для обґрунтованого прийняття рішень необхідно знати, з ризиком якого виду і типу доведеться мати справу. Від «непередбачуваного», але виявленого ризику можна, суворо кажучи, застрахуватися (аж до відмови від проєкту), а від не виявленого або проігнорованого ризику застрахуватися неможливо.

Більшість фахівців із проблем ризику вважають, що вирішення цієї проблеми лежить на шляху побудови системи класифікації підприємницьких ризиків. Це положення повною мірою відбиває така думка: «Науково обґрунтована класифікація ризику дає змогу чітко визначити місце кожного ризику в їх загальній системі. Вона створює можливості для ефективного застосування відповідних методів, засобів управління ризиком. Кожному ризику відповідає своя система засобів управління ризиками» [12, с. 22] (переклад наш). У сучасній літературі з проблем ризику зовнішньоекономічної діяльності існує значна кількість точок зору щодо побудови системи класифікації цих ризиків, пропонуються різноманітні підходи до вирішення цієї проблеми [3; 5–8].

Проте, як показує аналіз, класифікація зовнішньоекономічних ризиків у її загальноприйнятому розумінні відсутня. Підставою для такого висновку є те, що у більшості літературних джерел класифікація або зовсім відсутня, а розглядаються лише ознаки, за якими вона здійснюється, або виконана з низкою порушень положень практичної логіки та теорії класифікації, які допущені під час формування підходів та побудови класифікації, основними з яких є такі:

– порушення вироблених теорією і практикою [13; 14] правил побудови класифікації;

– відсутність узгодженої думки науковців та практичних робітників стосовно переліку ризиків, які становлять обсяг поняття «зовнішньоекономічний ризик», їх визначення та характеристики; взаємозв'язку між ними; місця в системі їх класифікації;

– наявність у переліку ризиків зовнішньоекономічної діяльності таких, які за своєю суттю не є ризиками.

Розглянемо означені вище недоліки більш докладно.

Відповідно до положень практичної логіки та теорії класифікації, під класифікацією розуміється «розподіл предметів якого-небудь роду на класи згідно з найбільш суттєвими ознаками (підкреслено нами), притаманними предметам даного роду та такими, що відрізняють їх від предметів інших родів, при цьому **кожний клас займає в системі, що вийшла, певне постійне місце (підкреслено нами)** та, своєю чергою, поділяється на підкласи» [15, с. 214] (переклад наш). Класичним прикладом класифікації взагалі може слугувати періодична система хімічних елементів Д.І. Менделєєва.

Відомо також, що класифікація є поділом (особливою його формою), але не кожний поділ є класифікацією. Особливістю класифікації, її відмінністю від звичайного поділу є постійне місце в ній кожного члена поділу, що досягається правильним вибором підстави класифікації. При цьому якщо підставою поділу може бути будь-яка

ознака, суттєва для деякої мети, то підставою класифікації повинна слугувати найбільш суттєва ознака – та, від якої залежать і з якої витікають усі інші ознаки предметів та явищ, що класифікуються, інакше не буде досягнуто сталості класифікації, постійності місця в ній для кожного члена поділу.

Наведемо деякі приклади, які, на нашу думку, можуть певною мірою характеризувати стан проблеми класифікації ризиків зовнішньоекономічної діяльності.

Так, наприклад, у [8, с. 185–186] на основі аналізу низки наукових праць наведено такі ознаки класифікації ризику: за наслідками (допустимий, критичний, катастрофічний); за характером впливу на результати діяльності (чисті, спекулятивні); за масштабами та обсягами (глобальний, локальний); за аспектами (соціальний, економічний, політичний тощо); за мірою об'єктивності та суб'єктивності; за мірою обґрунтованості; за джерелами виникнення тощо.

У [6] наведена класифікація ризиків зовнішньоекономічної діяльності, де виділено такі ознаки класифікації: за середовищем виникнення (економічні, науково-технічні, організаційні, політичні, соціальні, екологічні); за можливістю передбачення та контролю (повністю передбачені та контрольовані підприємством – учасником зовнішньоекономічної діяльності, частково контрольовані; непередбачені та неконтрольовані); за сферою проявлення (внутрішні та зовнішні). Подібні приклади можна було б продовжити.

Наведені приклади свідчать про те, що за такими підходами про постійність місця кожного ризику в таких системах класифікації не може бути ніякої мови. Вони свідчать також про те, що, виконуючи процес поділу зовнішньоекономічних ризиків за різними критеріями (ознаками), автори, на нашу думку, помилково називають його класифікацією. Тут важливо відзначити, що застосування поділу в процесі аналізу зовнішньоекономічних ризиків здебільшого дає змогу досягати певної теоретичної або практичної мети його застосування. Винятком тут є досягнення мети, якою є виявлення й ідентифікація усіх можливих ризиків, які загрожують зовнішньоекономічній діяльності. Слід відзначити також, що така підміна назви операції поділу на класифікацію вносить незгоду в застосування термінів, може негативно впливати на розвиток теорії ризиків у цілому та зовнішньоекономічних ризиків зокрема.

Наведений аналіз дає змогу зробити висновок про те, що наявний стан проблеми класифікації зовнішньоекономічних ризиків характеризується практичною відсутністю такої системи класифікації у загальноприйнятому науковому розумінні цього поняття.

Як відзначалося, ще однією проблемою якісного аналізу ризиків є відсутність узгодженої думки науковців та практичних робітників стосовно переліку ризиків, які становлять обсяг поняття «зовнішньоекономічний ризик», їх визначення та характеристики, взаємозв'язку між ними, місця в системі їх класифікації.

У сучасній літературі із цієї проблеми є значний за кількістю перелік різних видів ризику. Так, у [8, с. 187; 10, с. 219] відзначається, що у загальній структурі ризиків, безпосередньо пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю, їх налічують близько 150.

Ми не будемо тут наводити склад зовнішньоекономічних ризиків, які зустрічаються в літературних джерелах із цієї проблеми. Відзначимо лише, що, незважаючи на їх значну відмінність, практично в усіх джерелах присутні «політичний ризик» та «ризик країни» Для нашого дослідження найбільш важливим є те, що навіть

для цих ризиків нині не існує єдиного узгодженого підходу до опису їх складу та характеристики, оскільки різні автори дають різні характеристики змісту одного й того ж поняття, які практично повністю відрізняються за суттю. Другим важливим висновком, який є логічним продовженням першого, є те, що в деяких літературних джерелах політичні ризики включають у себе ризик країни, в інших – навпаки, політичні ризики є складником ризиків країни.

До сказаного слід додати також, що у складі наведених у багатьох джерелах зовнішньоекономічних ризиків багато з них за своєю суттю не є ризиками. Так, наприклад, наведені в [8, с. 196] ризик зниження доходності, ризик низької конкурентоспроможності товару, ризик неплатежів тощо є не ризиками, а наслідком настання значної кількості можливих ризикових подій.

Не до ризиків, а до наслідків наступу значної кількості ризикових подій можна віднести також наведений у [10, с. 220] серед ризиків зовнішньоекономічної діяльності ризик банкрутства.

Ризики під час митного оформлення при сертифікації [10, с. 220] є не ризиками, а визначають стадії, етапи та місце виникнення (проявлення) різноманітних ризиків (кримінально-правових, організаційно-управлінських тощо).

Досить часто ризиками називають фактори ризику, під якими розуміються безпосередні причини, існування котрих є джерелом постійної загрози погіршення результатів зовнішньоекономічної діяльності (джерела ризику): неправомірну відмову від гарантій, необґрунтоване припинення дії контракту, низький рівень маркетингових досліджень ринку, можливість відміни прав власності тощо [8, с. 202, 213]. Подібні приклади можна було б продовжити.

Такий стан проблеми визначення складу та характеристики окремих зовнішньоекономічних ризиків, а також підходів до побудови їхньої класифікації знижує якість аналізу ризиків, може призводити до зниження ефективності управлінських рішень, що приймаються на його підставі.

Оскільки зовнішньоекономічна діяльність є одним із видів більш широкого поняття – підприємницької діяльності, усунення розглянутих недоліків, на нашу думку, слід шукати на шляху використання наявних напрацювань із проблем підприємницького ризику з урахуванням особливостей зовнішньоекономічної діяльності.

Для цього, на нашу думку, може бути, запропонована в [11] та доповнена в [16; 17] класифікація підприємницьких ризиків, де на підставі використання причинно-наслідкового підходу зроблена спроба усунути недоліки наявних класифікацій. Для використання її для побудови класифікації зовнішньоекономічних ризиків її слід доповнити ризиками, які за якихось причин відсутні у наведеній класифікації (транспортні, правові, соціальні, інформаційні тощо), а також тими, що відбивають особливості зовнішньоекономічної діяльності.

Для визначення ризиків, що відбивають особливості зовнішньоекономічної діяльності, з наявного переліку ризиків, які нині використовуються в літературних джерелах для характеристики складу ризиків зовнішньоекономічної діяльності, слід усунути ті, що за своєю суттю не є ризиками в їх загальноприйнятому науковому розумінні. Як показує виконаний нами аналіз, найбільш часто як такі ризики використовуються різного роду випадки, події, наслідки, фактори та джерела ризику тощо. Назви таких ризиків, як правило, відповідають на питання: «Ризик чого?». Для зменшення або виключення випадків

їх появи у складі ризиків назви ризиків повинні відповідати на питання: «Який ризик?». Із тих, що залишилися, слід вибрати такі, що відсутні в наявній системі класифікації підприємницьких ризиків, та розглянути можливість та доцільність їх відображення у цій системі. Відповідно до правил побудови класифікації, між ризиками існує родовий та видовий взаємозв'язки. Як правило, ці виявлені ризики є видовими до родових ризиків, які вже присутні у системі класифікації, тому мова йде про необхідність визначення щодо якого родового ризику виявлені ризики є видовими.

Розглянемо цей процес на прикладі транспортних ризиків, які відсутні в класифікації, що розглядається, але присутні у більшості літературних джерел, як складники зовнішньоекономічних ризиків. Слід зауважити, що тут нами не розглядаються ризики підприємств, для яких транспортування є основною діяльністю. Мова йде про будь-яку підприємницьку діяльність (у тому числі й зовнішньоекономічну), де транспортування розглядається з погляду логістики.

Стосовно опису транспортних ризиків як складника зовнішньоекономічного ризику, то, як і за іншими питаннями, тут відсутня узгодженість думок фахівців щодо їх сутності та складу. Так, деякі з них вважають, що транспортні ризики описує «Інкотермс». Проте в даному документі викладено лише умови відповідальності, яку беруть на себе продавець та покупець у разі настання транспортних ризиків. Можна навести таку думку щодо складу транспортних ризиків зовнішньоекономічної діяльності: «До них належать:

- ризик неправильного визначення моменту передачі відповідності за вантаж у процесі транспортування;
- ризик втрати або пошкодження вантажу в процесі транспортування;
- ризик вибору транспортного засобу» [8, с. 196].

Ми тут не будемо докладно коментувати цей склад, оскільки він лише підтверджує викладену вище думку щодо наявних недоліків опису складу зовнішньоекономічних ризиків. відзначимо лише, що наведені тут перший та третій ризики не є ризиками, а характеризують джерела ризику. Так, саме втрата або пошкодження вантажу в процесі транспортування характеризує не ризик, а результат наступу більшості ризиків, з якими може зіткнутися підприємство у процесі транспортування вантажу (природно-кліматичних, техніко-технологічних, кримінально-правових тощо). Нас цікавить питання, як відобразити ризик, який може виникнути у процесі транспортування, у наявній класифікації підприємницького ризику.

Частково відповідь на це питання вже отримана стосовно втрати або пошкодження вантажу, оскільки це результат наступу ризиків, які вже присутні у системі класифікації підприємницьких ризиків. Стосовно інших двох, то, як відзначалося, за своєю суттю вони є джерелом (причиною виникнення) ризику, та пов'язані з помилковими рішеннями керівництва підприємства. Такі ризики у системі класифікації утворюють селективний ризик. За визначенням він є складником організаційно-управлінських ризиків, який визначає можливість незапланованої зміни кінцевого результату діяльності внаслідок слабого рівня обґрунтування управлінських рішень. Відповідно до прийнятих під час побудови вихідних передумов класифікації, викликані цими помилками ризики є складниками (входять до обсягу) селективного ризику. Тобто викликані помилковими рішеннями ризики можуть бути додатково включені до системи класифікації (розширивши її) як видів до цього ризику.

Використання такого підходу до інших ризиків, які відсутні в наявній класифікації підприємницьких ризиків, але характеризують особливості зовнішньоекономічної діяльності, дасть змогу побудувати класифікацію зовнішньоекономічних ризиків, яка відповідає положенням практичної логіки та теорії класифікації.

Висновки. В умовах формування глобальної цивілізації, наслідками якої є постійно зростаючі взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік та зростаюча прозорість державних кордонів, збільшується кількість суб'єктів підприємництва, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Її здійснення значно підвищує невизначеність, у першу чергу, зовнішніх умов цієї діяльності та породжуваній нею ризик, суттєво збільшує їх вплив на кінцеві результати зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Це підвищує інтерес учасників до питань аналізу ризиків, які виникають у процесі цієї діяльності.

Як показує виконаний аналіз, наявні наукові та методичні напрацювання із цих питань не завжди можуть слугувати ефективним інструментом для аналізу цих ризиків та використання його у практичній діяльності підприємств. Показано, що однією з вагомих проблем цього аналізу є відсутність узгодженої думки науковців та практиків щодо переліку ризиків, які об'єднуються поняттям «зовнішньоекономічний ризик» та становлять його обсяг, їх визначення та характеристики, взаємозв'язку між ними. Наслідком цього є те, що в більшості літературних джерел класифікація або зовсім відсутня, а розглядаються лише ознаки, за якими вона здійснюється, або виконана з низкою порушень положень практичної логіки та теорії класифікації, які допущені під час формування підходів та побудови класифікації. Такий стан значно ускладнює виконання одного з найважливіших етапів якісного аналізу ризику – виявлення й ідентифікацію всіх можливих ризиків, які загрожують зовнішньоекономічній діяльності.

Виконані дослідження дали змогу надати пропозиції щодо можливих шляхів вирішення наявних проблем. В їх основу покладений тезис про те, що зовнішньоекономічна діяльність є одним із видів більш широкого поняття – підприємницької діяльності, тому усунення розглянутих недоліків запропоновано шукати на шляху використання наявних напрацювань із проблем підприємницького ризику з урахуванням особливостей зовнішньоекономічної діяльності.

Наведено приклади усунення з наявного переліку ризиків, які нині використовуються в літературних джерелах для характеристики складу ризиків зовнішньоекономічної діяльності, ті, що за своєю суттю не є ризиками в їх загальноприйнятому науковому розумінні. На прикладі транспортного ризику показано процес доповнення наявної класифікації підприємницького ризику ризиками, які за якихось причин відсутні у наведеній класифікації, а також тими, що відбивають особливості зовнішньоекономічної діяльності.

Подальші дослідження із цієї проблеми можуть бути пов'язані з побудовою системи класифікації зовнішньоекономічного ризику шляхом виявлення множини ризиків, які відбивають особливості зовнішньоекономічної діяльності, та доповнення ними наявної класифікації підприємницького ризику.

Виконані дослідження сприятимуть підвищенню якості аналізу зовнішньоекономічного ризику та, як наслідок, підвищать якість та ефективність управлінських рішень, які приймаються на підставі такого аналізу.

Список використаних джерел:

1. Буйкин В.Ю. Организационно-экономический механизм управления рисками внешнеэкономической деятельности промышленного предприятия : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 / В.Ю. Буйкин. – Москва, 2010. – 171 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/organizatsionno-ekonomicheskii-mekhanizm-upravleniya-riskami-vneshneekonomicheskoi-deyatelnosti#ixzz4m31MtYUD>.
2. Мантур-Чубата О.С. Організаційно-економічний механізм управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.04 / О.С. Мантур-Чубата. – Хмельницький, 2015 – 239 с.
3. Маханець Л.Л. Моделювання ризику в зовнішньоекономічній діяльності : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.03.02 / Л.Л. Маханець. – Київ, 2002. – 20 с.
4. Руденко О.Н. Управление финансовыми рисками внешнеэкономической деятельности предприятий : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 / О.Н. Руденко. – Кубань, 2004. – 138 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/upravlenie-finansovymi-riskami-vneshneekonomicheskoi-deyatelnosti-predpriyati#ixzz4m30IE9XM>.
5. Свідерська А.В. Управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.04 / А.В. Свідерська. – Хмельницький, 2016. – 20 с.
6. Левяков О. Риски внешнеэкономической деятельности / О. Левяков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.sgc-master.ru/article27188.html>.
7. Синько А.В. Внешнеэкономическая деятельность и риски / А.В. Синько // Вопросы инновационной экономики. – 2012. – № 4. – С. 67–77 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.creativeconomy.ru/articles/26943/>.
8. Вітлінський В.В. Ризикологія в зовнішньоекономічній діяльності : [навч. посіб.] / В.В. Вітлінський, Л.Л. Маханець. – К. : КНЕУ, 2008. – 432 с.
9. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві : [монографія] / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. – К. : КНЕУ, 2004. – 480 с.
10. Основи зовнішньоекономічної діяльності : [навч. посіб.] / І.І. Дахно, В.В. Кобржицький, В.М. Куценко [та ін.] ; за ред. І.І. Дахна. – К. : Персонал, 2009. – 316 с.
11. Гранатуров В.М. Аналіз підприємницьких ризиків: проблеми визначення, класифікації та кількісної оцінки : [монографія] / В.М. Гранатуров, І.В. Литовченко, С.К. Харічков ; за наук. ред. В.М. Гранатурова. – Одеса : ІПРЕД НАН України, 2003. – 164 с.
12. Балабанов И.Т. Риск-менеджмент / И.Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 192 с.
13. Воронин Ю.А. Теория классифицирования и ее приложения / Ю.А. Воронин. – Новосибирск : Наука, 1985. – 231 с.
14. Розова С.С. Классификационная проблема в современной науке / С.С. Розова. – Новосибирск : Наука, 1986. – 223 с.
15. Кондаков Н.И. Логический словарь / Н.И. Кондаков. – М. : Наука, 1971. – 638 с.
16. Гранатуров В.М. Аналіз кримінально-правової складової підприємницьких ризиків / В.М. Гранатуров, В.І. Трапезніков // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2011. – Вип. II(42). – Ч. 2. – Т. I. – С. 175–182.
17. Гранатуров В.М. Анализ маркетинговой составляющей предпринимательских рисков / В.М. Гранатуров, Е.О. Григорашенко // Маркетинг в России и за рубежом. – 2015. – № 1. – С. 4–10.

Аннотация. В работе рассмотрены существующие научно-методические проблемы качественного анализа рисков внешнеэкономической деятельности. Основное внимание уделено проблеме определения понятия «внешнеэкономический риск», перечня рисков, которые объединены этим понятием и составляют его объем, их определения и характеристики, взаимосвязи между ними, построения системы их классификации. Показано, что решение существующих проблем лежит на пути использования разработок по проблеме предпринимательского риска с учетом особенностей внешнеэкономической деятельности. Приведены некоторые возможные пути решения существующих проблем.

Ключевые слова: внешнеэкономический риск, качественный анализ, состав, классификация.

Summary. The existing scientific and methodological problems of qualitative analysis of risks of foreign economic activity are considered. The main attention is paid to the problem of definition of the concept of "foreign economic risk", the list of risks that are united by this concept and make up its scope, their definitions and characteristics, the relationships between them, and the construction of their classification system. It is shown that the solution of existing problems lies on the way of using the developments on the problem of entrepreneurial risk, taking into account the characteristics of foreign economic activity. Some possible ways of solving existing problems are given.

Key words: external economic risk, qualitative analysis, composition, classification.